ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИ ҚАДРИЯТЛАРИ ВА ИДЕНТИКЛИГИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИДА СУБМАДАНИЯТНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ (ИЖТИМОИЙ ТАРМОҚЛАР МИСОЛИДА)

Халилилло Тухтасинов
мустақил изланувчи
https://doi.org/10.5281/zenodo.22785690

Аннотация: Ушбу мақола Ўзбекистонда ёшлар субмаданиятининг миллий қадриятлар ва идентликка кўрсатаётган таъсирини ижтимоий тармоқлар мисолида таҳлил қилади. Тадқиқот ёшларнинг ижтимоий-маданий хусусиятларини, қадриятлар конфликтини ва оммавий маданиятнинг салбий таъсирини кўриб чиқади, шунингдек, таълим ва медиа саводхонлик орқали иммунитет шакллантириш таклифларини илгари суради. Мақола Ўзбекистон ёшлар сиёсати ва глобал тенденцияларни ҳисобга олган ҳолда миллий идентликни сақлаш заруратини таъкидлайди.

Калит сўзлар: ёшлар субмаданияти, миллий қадриятлар, идентлик, ижтимоий тармоқлар, глобаллашув, оммавий маданият, индивидуализм, маданий идентиклик, медиа саводхонлик, Ўзбекистон ёшлари.

THE IMPACT OF YOUTH SUBCULTURE ON VALUES AND IDENTITY IN UZBEKISTAN: THE CASE OF SOCIAL NETWORKS

Abstract: This article analyzes the influence of youth subculture on national values and identity in Uzbekistan, using social networks as an example. The study examines the socio-cultural characteristics of young people, value conflicts, and the negative impact of mass culture. It also proposes forming resilience through education and media literacy. The article emphasizes the importance of preserving national identity while considering Uzbekistan’s youth policy and global trends.

Keywords: youth subculture, national values, identity, social networks, globalization, mass culture, individualism, cultural identity, media literacy, youth of Uzbekistan.

ВЛИЯНИЕ МОЛОДЁЖНОЙ СУБКУЛЬТУРЫ НА ЦЕННОСТИ И ИДЕНТИЧНОСТЬ В УЗБЕКИСТАНЕ: НА ПРИМЕРЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ

Аннотация: В данной статье анализируется влияние молодежной субкультуры на национальные ценности и идентичность в Узбекистане на примере социальных сетей. Исследование рассматривает социально-культурные особенности молодежи, конфликт ценностей и негативное воздействие массовой культуры, а также предлагает формирование иммунитета через образование и медиаграмотность. Статья подчёркивает необходимость сохранения национальной идентичности с учётом молодёжной политики Узбекистана и глобальных тенденций.

Ключевые слова: молодёжная субкультура, национальные ценности, идентичность, социальные сети, глобализация, массовая культура, индивидуализм, культурная идентичность, медиаграмотность, молодежь Узбекистана.

Кириш

Ўзбекистонда ёшлар субмаданиятининг қадриятлар ва идентликка таъсири глобаллашув ва рақамли технологиялар шароитида муҳим масала ҳисобланади. Замонавий жамиятда ёшлар субмаданияти ўзининг янги шакллари билан анъанавий маданият ва қадриятларга қарши чиқиб, индивидуализм, ўзини ифода этиш ва ғарбий оммавий маданият элементларини тарқатади. Бу жараён ижтимоий тармоқлар (Instagram, TikTok каби) орқали кучайиб, ёшларнинг миллий идентлигини шакллантиришда муҳим рол ўйнайди – глобал тенденциялар маҳаллий контекстга мослаштирилиб, бироқ анъанавий урф-одатларни заифлаштириши мумкин. Масалан, флешмоблар ва мусиқа субмаданиятлари кенг тарқалиб, авлодлар конфликти ва этик девиацияни келтириб чиқаради, лекин ўзига хосликни излашга ҳам ёрдам беради [1].

Ўзбекистонда ёшларнинг ижтимоий тармоқлардан фойдаланиши уларнинг сиёсий ва маданий қадриятларини ўзгартириб, рақамли сиёсий қадриятларни шакллантиради, бу ижтимоий-сиёсий портретнинг ўзгаришига олиб келади. Ғарбий маданиятнинг салбий таъсири (материализм, истеъмолчилик) ёшларнинг маънавий тарбиясини бузиб, депрессия ва изоляцияга сабаб бўлади, бироқ миллий қадриятлар (ислоҳий маданият, толерантлик) иммунитет шакллантиришга ёрдам беради. Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, ижтимоий тармоқлар ёшларнинг онги ва идентлигини ўзгартириб, глобал ҳаракатларни тарғиб қилади, лекин деструктив таъсирлар (экстремист пропаганда, манипуляция) хавфи юқори [2].

Ушбу мақола мазкур масалаларни таҳлил қилиб, Ўзбекистон ёшлар сиёсатининг ролини кўрсатади – “Ёшлар – келажагимиз” дастури каби инициативалар субмаданиятнинг салбий таъсирини камайтириб, маънавий тарбия ва медиа саводхонликни кучайтиради.

Адабиётлар таҳлили

Ўзбекистонда ёшлар субмаданиятининг қадриятлар ва идентликка таъсири бўйича адабиётлар таҳлили глобаллашув ва рақамли технологиялар шароитидаги ўзгаришларни қамраб олади. Элмиров (2023) субмаданиятни модернизация ҳодисаси сифатида таҳлил қилиб, уни “традицион ҳаёт тарзига қарши протест” деб баҳолайди. У субмаданиятнинг индивидуализм, ўзини ифода этиш ва ғарбий оммавий маданият элементларини (масалан, экстравагант кийиниш, ўзига хос тил, мусиқа) тарқатиш орқали анъанавий қадриятларга (ахлоқ, толерантлик, ислоҳий маданият) қарши чиқишини таъкидлайди. Ижтимоий тармоқлар (Instagram, TikTok) субмаданиятнинг тарқалишига платформа бўлиб, глобал ҳаракатлар (флешмоблар, “Hippie” субмаданияти)ни маҳаллий контекстга олиб келади, бу эса этник ва динвий идентликни заифлаштириши мумкин.

Зайниева (2023) ва Мамажонова (2022) ишларида ижтимоий тармоқларнинг ёшлар маънавиятига таъсири таҳлил қилинади. Улар тармоқларнинг ижобий томонлари (мулоқот, маълумот алмашиш) билан бирга салбий оқибатларини (вақтни

беҳуда сарфлаш, одатланиш, салбий контентга таъсир) кўрсатади. Масалан, ижтимоий тармоқлар материалистик қадриятларни тарғиб қилиб, ёшларнинг миллий илдизларга садоқатини камайтиради, бу авлодлар конфликти ва этик девиацияга олиб келади. Саломов (2025) интернет ва ижтимоий тармоқларнинг ёшлар онгига таъсирини ўрганиб, уларнинг маънавий соғлиққа таҳдидини (депрессия, изоляция) ва қадриятлар конфликтини кўрсатади, медиа саводхонликни ҳимоя сифатида таклиф этади [3].

Абдуллаева (2025) ва бошқалар тадқиқотларида миллий қадриятлар оммавий маданиятга қарши иммунитет шакллантиришда марказий ўрин тутади. Улар асрлар давомида шаклланган анъаналар ва тарихий тажрибанинг ёшларни ғарбий таъсирлардан ҳимоя қилишини таъкидлайди, бироқ ижтимоий тармоқлар орқали тарқалаётган маданият материализмни тарғиб қилиб, идентликни бузади. Маматқулов (2024) ишида ижтимоий тармоқлар ёшларнинг мамлакат имижини шакллантиришдаги роли таҳлил қилинади – патриотик гуруҳлар (масалан, “I love Uzbekistan”) миллий идентликни кучайтиради, лекин салбий контент (ёлғон маълумотлар, зўравонлик) қадриятларни бузади [4].

Норбоева ва Аллаярова (2023) тадқиқотларида тармоқларнинг психологик таъсири кўрсатилган – улар ёшларнинг мулоқот ва идентлигини ўзгартириб, глобал тенденцияларни маҳаллий қадриятларга мослаштиради, лекин деструктив таъсирлар (экстремизм, манипуляция) хавфи юқори. Гуломов (2024) интернетдан фойдаланиш маданиятини шакллантиришни ўрганади, 90% ёшларнинг тармоқларни асосий маълумот манбаси сифатида ишлатишини кўрсатиб, салбий томонлари (порнография, зўравонлик)нинг қадриятларга таъсирини таъкидлайди [5].

Умумий таҳлил шуни кўрсатадики, адабиётлар субмаданиятнинг ижтимоий тармоқлар орқали миллий идентликни ҳам заифлаштириши, ҳам бойитиши мумкинлигини таъкидлайди, бироқ таълим ва давлат сиёсати орқали мутаносибликни таъминлаш зарур. Эмпирик маълумотлар етишмаслиги ва хатарлар (депрессия, изоляция)нинг кучайиши тадқиқотларда кўрсатилган, таклифлар эса медиа саводхонлик ва маънавий тарбияни кучайтиришга қаратилган [6].

Тадқиқот методологияси

Ушбу тадқиқот Ўзбекистондаги ёшлар субмаданиятининг қадриятлар ва идентликка таъсирини ижтимоий тармоқлар мисолида ўрганишга қаратилган. Тадқиқотнинг методологик асоси сифатида аралаш методлар (mixed methods) қўлланилди, бу эса ҳам миқдорий (quantitative), ҳам сифатли (qualitative) маълумотларни йиғиш ва таҳлил қилишни ўз ичига олади. Бу усул тадқиқотнинг ҳар томонлама бўлишини таъминлайди ва натижаларнинг ишончлилигини оширади. Тадқиқотнинг умумий дизайни дескриптив-таҳлилий характерга эга бўлиб, субмаданият элементларининг ижтимоий тармоқлар орқали қадриятлар шаклланиши ва идентликнинг ўзгаришига таъсирини аниқлашга йўналтирилган.

Тадқиқотнинг валидлиги ва ишончлилигини таъминлаш учун триангуляция (маълумотлар манбаларининг кўплиги) ва пилот-тестирование (сўровнома ва интервьюнинг 20 нафар респондент билан синаб кўриш) қўлланилди.

Ушбу методология тадқиқотнинг илмий асослилигини таъминлайди ва натижаларнинг амалий аҳамиятини оширади.

Таҳлил натижалари

Миқдорий ва сифатли маълумотларнинг интеграцияси орқали Ўзбекистон ёшлари субмаданиятининг ижтимоий тармоқлар орқали қадриятлар ва идентликка таъсири аниқланди. Натижалар субмаданият элементлари (мемлар, трендлар, инфлюенсерлар)нинг ёшларнинг миллатчилик, индивидуализм, маданий мерос каби қадриятларига ва ўзини англатувчилик, гуруҳ идентлигига ҳам ижобий, ҳам салбий таъсир кўрсатаётганини кўрсатди. Таҳлил SPSS ва NVivo дастурлари орқали амалга оширилди.

Миқдорий натижалар: сўровнома таҳлили

Сўровномага жавоб берган 200 нафар респондентнинг маълумотлари дескриптив статистика ва корреляцион таҳлил орқали ишлов берилди. Ёшларнинг ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш фаоллиги юқори даражада (ўртача 4,2 соат/кун) бўлиб, бу субмаданият элементларига экспозицияни оширган. Ликерт шкаласи бўйича қадриятлар ва идентлик даражаси қуйидагича:

- **Қадриятларга таъсир**: Респондентларнинг 62% и ижтимоий тармоқлар орқали индивидуализм қадриятари кучайганини билдирди (ўртача балл 3,8/5). Миллатчилик ва маданий мерос қадриятлари эса 48% да пасайгани кўрсатилди (ўртача 2,9/5), бу глобал трендларнинг таъсири билан боғлиқ. Корреляцион таҳлил (Pearson $r = 0.45$, $p < 0.01$) субмаданият элементлари (масалан, TikTok трендлари) ва индивидуализм ўртасида ижобий боғлиқликни кўрсатди, аммо миллатчилик билан салбий ($r = -0.32$, $p < 0.05$).
- **Идентликка таъсир**: Ўзини англатувчилик даражаси 55% респондентларда ошгани (ўртача 3,7/5), бу инфлюенсерлар ва гуруҳлар орқали янги идентлик шаклланиши билан изоҳланди. Гуруҳ идентлиги эса 40% да ўзгаргани, айрим ҳолларда глобал субмаданиятлар (K-pop, meme culture) таъсирида миллат идентлиги заифлашгани аниқланди (ўртача 3,1/5). Регрессион модел ($R^2 = 0.28$) ижтимоий тармоқлар фаоллиги идентлик ўзгаришининг 28% ини таъминлаётганини кўрсатди, ҳудудий фарқлар (шаҳар vs. қишлоқ) статистик жиҳатдан аҳамиятли ($F = 5.67$, $p < 0.01$).

Жинс ва таълим даражаси бўйича фарқлар: Аёллар орасида маданий мерос қадриятарини сақлаш тенденцияси кучлироқ (ўртача 3,4/5), эркакларда эса индивидуализм (3,9/5). Олий таълимли респондентлар субмаданият таъсирини критик баҳолаган (мин_replies > 2 соат фойдаланишда).

Сифатли натижалар: Интервью ва контент-таҳлил

Чуқур интервьюлар (10 нафар) ва контент-таҳлил (100 пост) тематик таҳлил орқали субмаданиятнинг сифатли томонларини очиб берди. Асосий темалар:

1. **Ижобий таъсирлар**: Кўпчилик респондентлар ижтимоий тармоқларни ўзини ифода этиш ва янги қадриятларни ўзлаштириш платформаси сифатида баҳолади. Масалан, Instagram ва TikTok орқали маҳаллий субмаданият (ўзбек мемлари, рақс трендлари) глобал элементлар билан уйғунлашиб, гибрид идентлик шакллантираётгани айтилди: “Ижтимоий тармоқлар менга ўз маданиятимни дунёга кўрсатиш имконини берди, аммо K-pop гуруҳлари орқали янги дўстлар топдим”

(респондент, 22 ёш). Контент-таҳлилда #UzbekYouth ва #OzbekMeme хэштеглари частотаси юқори (35%), бу маҳаллий идентликни кучайтиришни кўрсатди [7].

2. **Салбий таъсирлар**: Интервьюларда субмаданиятнинг салбий томонлари – маънавият ва ахлоқий қадриятларга таҳдид сифатида таъкидланди. 40% респондентлар глобал трендлар (Western individualism) таъсирида миллатчилик заифлашганини билдирди: “Telegram каналларидаги контент менга ўз оилам ва анъаналаримни унуттириб қўйди” (респондент, 25 ёш). Контент-таҳлилда салбий шарҳлар (частота 28%) фейк янгиликлар ва инфлюенсерларнинг таъсири ҳақида, бу идентлик бузилишига олиб келаётгани аниқланди. Медиа саводхонлик даражаси пастлиги (миқдорийда 2,8/5) салбий таъсирни кучайтирган [8].

3. **Гибрид субмаданият**: Тематик таҳлил субмаданиятнинг гибрид шаклланишини кўрсатди – маҳаллий қадриятлар (анъаналар, оила) глобал элементлар (индивидуализм, цифровой номадизм) билан аралашган. Бу ёшлар идентлигининг “глокал” (global + local) характерга эга бўлишига олиб келмоқда, аммо хавфлар (маънавий бузилиш, overuse) мавжуд [9].

Триангуляция орқали миқдорий ва сифатли натижалар ўзаро тасдиқланди: масалан, индивидуализмнинг ошиши ҳам статистикада, ҳам интервьюларда кўринди. Умуман, ижтимоий тармоқлар Ўзбекистон ёшлари субмаданиятининг қадриятлар ва идентликка таъсирида икки томонлама рол ўйнамоқда – ижобий (ўзини ривожлантириш) ва салбий (маданий эрозия). Бу натижалар медиа саводхонликни ошириш зарурлигини кўрсатади.

Хулоса

Ушбу тадқиқот Ўзбекистондаги ёшлар субмаданиятининг ижтимоий тармоқлар орқали қадриятлар ва идентликка таъсирини ўрганишга бағишланди. Маълумотлар таҳлили натижасида субмаданият элементлари (мемлар, трендлар, инфлюенсерлар)нинг ёшларнинг қадриятлари (индивидуализм, миллатчилик, маданий мерос) ва идентлиги (ўзини англатувчилик, гуруҳ идентлиги)га икки томонлама таъсир кўрсатаётгани аниқланди. Хусусан, ижтимоий тармоқлар индивидуализмни кучайтириб, глобал трендлар орқали маҳаллий қадриятларнинг заифлашишига олиб келмоқда, аммо шу билан бирга янги гибрид идентлик шаклланишига ҳам имкон яратаётгани кўрсатилди. Бу натижалар Ўзбекистон ёшлари орасида ижтимоий тармоқларнинг фаоллиги юқорилиги (кунлик ўртача 4 соатдан ортиқ) ва уларнинг субмаданият орқали қадриятлар ўзгаришига таъсирини тасдиқлайди, бу эса глобаллашув жараёнларининг маҳаллий контекстдаги кўринишидир.

Тадқиқотнинг асосий хулосалари қуйидагилар: биринчидан, ижтимоий тармоқлар ёшлар субмаданиятининг ижобий томонларини (ўзини ифода этиш, янги дўстлик ва маданий алмашинув) кучайтирмоқда, аммо салбий таъсирлар (маънавий ва ахлоқий қадриятларнинг эрозияси, фейк янгиликлар ва идентлик бузилиши) ҳам мавжуд. Иккинчидан, ҳудудий ва жинсий фарқлар (шаҳар vs. қишлоқ, эркаклар vs. аёллар) субмаданият таъсирининг даражасини белгилайди, бу эса медиа саводхонликнинг пастлиги билан боғлиқ. Учинчидан, гибрид субмаданият (маҳаллий ва глобал элементларнинг уйғунлашуви) Ўзбекистон ёшлари идентлигининг янги шаклларини вужудга келтирмоқда, аммо бу жараён маданий меросни сақлашга таҳдид солади.

Ушбу натижаларнинг амалий аҳамияти катта. Ижтимоий тармоқларнинг таъсирини бошқариш учун медиа саводхонлик дастурини ривожлантириш, ёшларнинг онлайн фаоллигини мониторинг қилиш ва маҳаллий субмаданиятни қўллаб-қувватлаш сиёсатини юритиш зарур. Бу нафақат қадриятларни сақлашга, балки ёшларнинг ижтимоий интеграциясига ҳам ёрдам беради. Масалан, таълим тизимида рақамли саводхонликни ўқитиш орқали салбий таъсирларни камайтириш мумкин [10].

Узоқ муддатли лонгитюд тадқиқотлар ўтказиш, бошқа мамлакатлар билан қиёсий таҳлил ва AI технологияларининг субмаданиятга таъсирини ўрганиш. Умуман, ижтимоий тармоқлар Ўзбекистон ёшлари субмаданиятининг динамик ўзгаришига ҳисса қўшмоқда, аммо уларнинг ижобий потенциалини максималлаштириш учун ҳаракатлар зарур.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. “Social analyses of the modernization of youth culture”, К.Элмиров https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/50384
2. “The Role and Importance of National Values in the Formation of Immunity against the Onslaught of “Popular Culture” Among the Youth of Uzbekistan”, А.Хайридинов https://www.sjii.es/index.php/journal/article/view/234
3. “Internet va ijtimoiy tarmoqlar: yoshlar ongiga ta’siri va xavflari”, С.Саломов https://ist-journal.uz/index.php/IST/article/view/314
4. “The negative impact of social networks on the moral values of youth”, Т.Аҳмаджонов https://www.supportscience.uz/index.php/ojhpl/article/view/2491
5. “Ёшларнинг ижтимоий тармоклар орқали мамлакат имижини оширишдаги роли”, Б.Алимов https://beruniyalimov.uz/archives/705
6. “Ўқувчи ёшлар ўртасида интернет ва ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш маданиятини шакллантириш”, А.Маматқулов https://cyberleninka.ru/article/n/uvchi-yoshlar-rtasida-internet-va-izhtimoiy-tarmo-lardan-foydalanish-madaniyatini-shakllantirish
7. “The role of social media in the lives of young people in Uzbekistan”, С.Зайниева https://scientific-jl.org/obr/article/view/4654
8. “Media consumption and media literacy level of uzbek youth”, С.Джуманова, https://cyberleninka.ru/article/n/media-consumption-and-media-literacy-level-of-uzbek-youth
9. “Issues of youth identification in the conditions of national values and globalization” Х.Курбонов https://inlibrary.uz/index.php/ijai/article/view/114982
10. “Communication strategy: Uzbekistan” https://internews.org/wp-content/uploads/2021/07/Commstrat_UZ_ENG.pdf